

Objektívny morálny a personalistický fundament ako podmienka zjednotenia Európy

René Balák

Proces zjednocovania Európy prináša nové úlohy, ktoré sú všetky ľudské podmety povinné realizovať z hľadiska komplexného pohľadu na skutočnosti, ktoré môžu reálne spojiť európske národy a štáty. Účasť kresťanov na zjednotení Európy je jednou z najzávažnejších morálnych výziev, ktoré stoja pred kresťanmi v Európe. Toto špecifické *novum* je oblasťou, ktorá vzbudzuje veľmi veľa otázok dotýkajúcich sa zosúladenia náboženskej dimenzie života ľudskej osoby a politickoprávnej dimenzie života ľudskej osoby v kontexte rešpektovania slobody každého človeka.

Impostácia problematiky v kontexte dnešnej situácie

Kam kráča Európa v oblasti zjednocovania a konštituovania politického a právneho systému? Môže Európa zanechať v treťom tisícročí svoju skutočnú identitu, ktorá vyrástla na kresťanských princípoch a hodnotách? V dvadsiatom storočí Európa bola miestom, v ktorom sa zrodili obludné ideológie, ktoré sa cestou politickej realizácie stali prameňom nevysloviteľného ľudského utrpenia a smrti miliónov ľudí, pričom právny systém sa stal nástrojom, nerešpektujúcim dôstojnosť ľudského života, osoby človeka. Bude Európa v treťom tisícročí miestom, kde spoločný demokratický politický a právny bude rešpektovať dimenziu *divinum et sacrum* v živote ľudského podmetu? Aká je úloha kresťanov v procese hľadania pravdivého a zjednocujúceho fundamentu v treťom tisícročí?

Vychádza sa z predpokladu, že kresťania vo svojom poslaní na prahu tretieho tisícročia majú zohľadňovať fundamentálne tvrdenie, že „cirkev si veľmi váži demokraciu ako systém, ktorý zabezpečuje občanom účasť na politických rozhodnutiach“¹. To je však podmienené viacerými predpokladmi, ktoré musia byť rešpektované, ak má byť Európa adekvátnym životným priestorom, ktorý bude umožňovať integrálny rozvoj každého ľudského podmetu žijúceho v spoločnosti.

Je nutná zodpovedná reflexia nad morálnou a normatívnou orientáciou budúceho európskeho demokratického systému v treťom tisícročí. Každý historický okamih ekonómie spásy si totiž vyžaduje v rámci zodpovedného rozlišovania aplikovať primeraný *modus* aktívnej angažovanosti kresťanov v danej oblasti. Morálna teológia vo svojej špecifickej časti,

¹ Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 46.

ktorou je sociálne učenie Cirkvi, neustále hľadá spôsoby², ktorými by sa kresťania mohli účinne zapojiť do procesu zjednocovania a konštituovania politického, právneho a ekonomického usporiadania Európy. Angažovanosť kresťanov v procese zjednocovania Európy je forma prevzatia spoluzodpovednosti za spoločnosť, ktorá bytostne potrebuje posolstvo evanjelia, zjavujúce človeku tretieho milénia plnosť pravdy o ľudskej osobe. Ide o reálne umožnenie naplniť zmysel existencie ľudskeho jedinca i spoločnosti.

Kresťania sú povolaní formou aktívnej angažovanosti koncentrovať sa na praktickú realizáciu biblického fundamentu, ktorý akcentuje transcendentný rozmer ľudskej osoby a jej dôstojnosti. Vychádzajúc z tejto situácie a z biblického morálneho fundamentu evanjelia, je nutnosťou odpovedať na otázku dotýkajúcu sa formálnej možnosti angažovania kresťanov v tejto bytostne dôležitej oblasti. V súčasnej dobe kresťania zvyčajne využívajú v rámci svojho poslania dve principiálne možnosti, ktoré im poskytuje demokratický pluralistický systém, kde pôsobia v špecificky kresťanských formáciách alebo spolupôsobia v nie špecificky kresťanských formáciách.

Morálne výzvy k zjednoteniu Európy a nebezpečenstvá vo svetle biblického morálneho fundamentu

Európa má realizovať politiku, ktorá zodpovedá pravde a dôstojnosti človeka, aby sa eliminovalo prítomné zlo v tejto oblasti. Koniec druhého milénia je svedectvom neskrotnej ľudskej ctižiadosti, ktorá si právnou cestou uzurpovala moc, pomocou ktorej boli tyranským spôsobom rozdrvené celé národy a jednotlivci, či ľudské dôstojnosť a život. Z kresťanských východísk možno v praxi predchádzať takémuto narušeniu fundamentálnych ľudských práv, ktoré boli v minulosti v mene osobného génia a v mene osobnej dôležitosti či svojvôle pošliapované, lebo človek geniálnym spôsobom podviedol seba samého a na vrchole moci sa stal otrokom vlastnej slabosti.

Proces zjednotenia Európy si nesmie uzurpovať právo deklarovat' čo je pravda a ďalej sa táto oblasť ľudskeho a spoločenského života nesmie stať náhradou náboženstva³. Kresťania nemôžu podľahnúť imanentizácii eschatologickej nádeje v budúci európsky demokratický systém usporiadania vzťahov, ktorý sa tak stáva nositeľom šťastia, spásy a naplnenia zmyslu človeka.

² Por. F. Furger. *Katolische Soziallehre in gesellschaftspolitischer Praxis*. In: *Centesimo anno: 100 Jahre Katolische Soziallehre. Bilanz und Ausblick*. Hrsg. W. Palaver, Thaur 1991 s. 229 - 233.

³ Por. A. Marcol. *Prawda i prawdomówność fundamentem życia politycznego i społecznego*. In: *Jan Pawel II. Centesimus annus. Tekst i komentarze*. Red. F. Kampka - C. Ritter. Lublin 1998 s. 158 - 159.

Lebo v duchu demokratickej procedurálnej etiky a podľa princípu demokratickej väčšiny sú v súčasnej dobe možné také tragédie ako systematické vyhladzovanie malých národov, porušovanie základných ľudských práv, politické vydieranie a izolovanie inak zmýšľajúcich národov a štátov (ktoré sa často snažia uchrániť pred skutočným morálnym zlom a pritom vôbec neodopierajú svojim občanom možnosť realizovať svoje základné ľudské práva).

Tragické skutočnosti dnešnej doby jasne poukazujú na nedokonalosť demokratického systému, ktorý mal byť šancou a reálnou možnosťou ako má človek lepšie a plnšie realizovať svoju osobu a dôstojnosť. Toto všetko sa vždy deje demokratickým spôsobom, ktorý formou pozitívneho zákonného predpisu alebo normy zbavuje nejakú skupinu ľudí ich základných ľudských práv alebo skrytým spôsobom obmedzuje možnosti realizácie týchto práv.

Teologickomorálny pohľad na túto realitu vidí príčinu tohto stavu v tragédii hriechu, ktorý je dôsledkom života bez Krista (Por. Ef 2, 5), čiže biblické chápanie znamení dnešných čias osvetľuje transcendentnú kauzalitu reality zjednocovania. Zdá sa, že na počiatku tretieho tisícročia sa Európa v mene spravodlivosti a v mene ľudskosti, odtrhnutá od Boha, nechce zastaviť a nevie odolať hriechnej túžbe po absolútnej moci, ktorá prináleží Bohu. Je mylné sa domnievať, že by európska spoločnosť dokázala riešiť tento stav výlučne cestou ľudského rozumu bez zohľadnenia morálnych princípov evanjelia. Človek a jeho rozum, ak je ponechaný sám na seba pri riešení tejto situácie, postupne smeruje k otroctvu, ktorého korene pozoruje vo svojom srdci a vo svojom vnútri, a z ktorého ho môže vyslobodiť jedine Kristus (Por. Mt 7, 11).

Biblický morálny fundament sa priamo nevzťahuje na oblasť politiky, pretože evanjeliové posolstvo neobsahuje priame a cielené normy, ktoré majú vzťah k rozličným diferencovaným poliám a detailom v politike, ale to neznamená, že biblia zaujíma indiferentný postoj⁴. V evanjeliu nie sú obsiahnuté nejaké vyjadrenia, ktoré sa konkrétne vzťahujú na politickú dimenziu zjednocovania Európy. Absencia špecifických morálnych noriem, dotýkajúcich sa procesu zjednocovania, skôr vyplýva z historickej, politickej a kultúrnej situácie, v ktorej zaznelo Kristovo slovo evanjelia.

Tento fundament má konkrétny vzťah k procesu zjednocovania Európy predovšetkým v duchu predloženia objektívnych morálnych princípov. Vo svetle týchto noriem je nutné vidieť i vyššie spomenutú realitu hriechu, ktorý má vždy i spoločenský rozmer⁵. Z tohto dôvodu i samotné morálne konanie v procese zjednocovania Európy nemôže byť posudzované výlučne

⁴ Por. T. Herr. *Katholische Soziallehre*. Paderborn 1987 s. 183.

⁵ Por. Ján Pavol II: Adhortácia „*Reconciliatio et paenitentia*“. Nr. 16.

v duchu politických, právnych alebo ekonomických dimenzií ľudského podmetu, ale aj podľa kultúrnych, morálnych a špecificky i náboženských kategórií.

Nie je možné, aby sa v procese zjednocovania kreoval absolútne dokonalý politický systém usporiadania interpersonálnych vzťahov v Európe, lebo dočasný svet nemôže dosiahnuť dokonalosť, ku ktorej sa smeruje v celej ekonómii spásy v nadčasovej dimenzii. V procese zjednocovania Európy je prítomné nebezpečenstvo ideologizácie náboženstva, ktoré sa nesmie stať ideologickým inštrumentom slúžiacim politickým záujmom nejakej skupiny. Ale v rámci rešpektovania náboženskej dimenzie ľudskej osoby je nutné aby kresťania vystríhali Európu pred odsunutím prirodzeného práva a morálnosti z politickej arény⁶, v ktorej sa realizuje proces zjednocovania. Ignorovanie prirodzeného morálneho fundamentu v tomto procese má a nevyhnutne bude mať katastrofálne následky na život konkrétnych jednotlivcov, národov a celej ľudskej rodiny, ktorá trpí v dôsledku absolutizácie demokratickej procedurálnej etiky.

Dnešný človek a celá spoločnosť prežívajú nepokoj, rozdelenie, čo nie je skeptickým konštatovaním, ale je morálnou výzvou, aby tí, čo sa angažujú v procese zjednocovania, ktorý má slúžiť všetkým národom v Európe, konali na základe toho čo je obsiahnuté v ľudskej prirodzenosti a v *lex naturalis*. Práve kresťania majú priniesť do tejto oblasti pokoj a pravdu, vyvierajúce z morálneho fundamentu evanjelia, pretože demokracia bez pevných hodnôt a morálnych princípov má tendenciu sa rýchlo zmeniť na otvorený či skrytý totalitarizmus. Skutočná hodnota demokratickej formy usporiadania interpersonálnych vzťahov v Európe stojí a padá na etických a morálnych princípoch i hodnotách, ktoré v sebe nesie a ktoré presadzuje a podľa ktorých sa bude riadiť v treťom tisícročí.

Proces zjednotenia Európy má nesmierny význam a vplyv na život konkrétnych ľudí v globálnom planetárnom rozmere. Aspekt zodpovednosti za morálne konanie ľudí, ktorí sa angažujú v procese hľadania fundamentu zjednotenia Európy je evidentný. Špecifickosť poslania kresťanov v procese zjednotenia Európy spočíva v aktívnom a zodpovednom presadzovaní *pravdivého konceptu ľudskej osoby a lex naturalis* ako fundamentu zjednotenia, s poukázaním na služobný charakter tohto procesu.

Zjednotenie Európy sa musí riadiť morálnymi princípmi, ktoré by vyjadrovali rešpekt voči ľudskej osobe a jej dôstojnosti, ak nechce stroskotať. Angažovanosť a konanie zainteresovaných sa má koncentrovať na konštituovanie svetského poriadku, ktorý by slúžil ľuďom⁷. V rámci zodpovednosti je potrebné aplikovať kresťanské čnosti, ktoré vyplývajú z

⁶ Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 25.

⁷ Por. Ján Pavol II: Adhortácia „*Christifideles laici*“. Nr. 42.

ľudských hodnôt evanjelia⁸, ak sa Európa nechce ocitnúť na prahu zániku. Podľa pápeža skutočná demokracia „...je možná len v právnom štáte a na základe správneho ponímania ľudskej osoby“⁹. Je potrebný súlad prirodzených morálnych princípov a praktického morálneho konania zúčastnených osôb. Ovocím zjednotenia má byť konštituovanie vzťahov na prirodzenom morálnom a principiálnom fundamente, ktorý bude garanciou rešpektovania dôstojnosti a nadprirodzenej vznešenosti ľudskej osoby.

Biblická pravda o človeku je centrálnym a kotviacim bodom pre kresťanský obraz človeka, ktorý má byť zohľadňovaný v budúcej zjednotenej Európe. Je to otázka hľadania a rešpektovania pravdy o človeku, o človeku ktorý sa stane normou, cestou a cieľom všetkých politických a právnych krokov. Ľudský podmet, chápaný v duchu morálnej kategórie pravdy je predpokladom konštituovania európskeho systému, ktorý bude orientovaný na autentické dobro ľudskej osoby.

Zjednotenie Európy sa stretáva s intelektuálnym relativizmom, ktorý je spôsobený zaužívanými demokratickými formami života prezentujúcimi presvedčenie, že pravdu určuje vždy väčšina, pričom jej charakter je nestabilný. Intelektuálny relativizmus v podstate hlása relativitu pravdy, ktorá je potom závislá od módnych politických trendov, ktoré sú preferované podľa záujmov úzkych politických a ekonomických kruhov, pričom tieto politické i iné záujmové zoskupenia sú často globálneho charakteru. Je nevyhnutné jasne deklarovať a presadzovať pravdivý zmysel existencie zjednotenej Európy, jej poslanie a úlohy v duchu biblických morálnych princípov.

Presadzovanie absolútnych a nemenných právd (Por. Jn 14, 15 - 17) v procese zjednotenia je nevyhnutné pre dobro človeka, nakoľko priznanie existencie Absolútnej Pravdy a jej následná afirmácia v procese konštituovania zjednotenej Európy poukáže na potrebu podstatne zmeniť kritériá. Dôležitosť týchto konštatácií je zjavná v kontexte pozostatkov komunistického systému, ktorý zanechal po svojom oficiálnom zániku veľa napätia, nenávisťi a bolesti¹⁰, ktoré negatívne ovplyvňujú proces konštituovania zjednotenej Európy.

Proces zjednotenia Európy musí brať do úvahy viacerozmernosť chudoby a nerovnosti v súčasnej Európe. V spoločnosti sa totiž tento fenomén prejavuje rozličným spôsobom, pričom sociálna chudoba a nerovnosť je často spôsobená takým usporiadaním európskej spoločnosti, ktoré prioritne vytvorí duchovnú a morálnu chudobu človeka, ktorý v dôsledku toho upadne do nedôstojného sociálneho postavenia. Morálny požiadavok solidarity je volaním *par excellence* po etike v politike, ktoré najhlbšie a najkonzekventnejšie zohľadňuje *sollicitudo rei*

⁸ Por. tamtiež.

⁹ Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 46.

¹⁰ Por. tamtiež 27.

socialis,¹¹ v procese zjednotenia Európy. Iba tak môže byť *homo homini homo* a Európa pre človeka priestorom pre integrálny rozvoj. Bez prítomnosti etických (morálnych) princípov v európskom priestore nie je možný integrálny rozvoj ľudského podmetu a preto podstatou takéhoto solidárneho postoja je zásada *homo homini res sacra* doplnená zásadou *homo homini homo*.

Je nevyhnutný bytostný postoj úcty a lásky voči každej osobe človeka v národnej rovine a iba tak sa reálne konštituuje pravdivý vzťah medzi národmi v Európe. Európa ako celok je povolaná k hlbokému rešpektu voči každej ľudskej osobe v kontexte jej národnej identity a transcencie, ktorá je uznaná komplexným systémom budúceho usporiadania interpersonálnych vzťahov.

Kresťania vo svojom morálnom poslaní v oblasti zjednotenia majú prevziať morálnu (kresťanskú) zodpovednosť za Európu, ktorá sa rýchlo rozvíja a prináša viac než kedykoľvek predtým nové, zložité a z času na čas dramatické problémy. Pri riešení týchto závažných problémov je nutné, aby kresťania poukázali na podstatný rozmer riešenia, ktorým je etická a náboženská dimenzia života ľudskej osoby i spoločnosti. Bez rešpektovania tohto morálneho požiadavku sa páľčivé problémy zjednotenia nedajú skutočne riešiť a takéto konanie sa v konečnom dôsledku obráti proti človeku a Európe.

Je prezieravosťou a nevyhnutnosťou, aby si všetky podmety podieľajúce na zjednotení Európy boli vedomé existencie ingerenčných štátov, ktoré často neadekvátnym spôsobom zasahujú do vývoja v politicky, hospodársky a ekonomicky slabších štátoch. Tento morálny i právny problém zasahovania ingerenčných štátov je do dnešnej doby nevyriešený a nadobúda hrozivé rozmery v Európe.

V Európe je nevyhnutné posilniť obranu práv jednotlivých národov a štátov, ktorým je odopieraná sloboda rozvoja, ktorý si občania volia slobodným a demokratickým spôsobom. Na počiatku tretieho milénia stojí v celej Európe, ba vo svete, nový múr rozdelenia v ľudských srdciach, ktorým je ničím neohraničená právna forma moci, stojaca na iluzórnej lži o človeku a nenávisti voči základným kresťanským pojmom. V procese zjednotenia je potrebné dištancovať sa od všetkého, čo je v kontradikcii s morálnym poriadkom, ktorý ustanovil Boh.

Účasť kresťanov na kreácii európskeho právneho poriadku s prihliadnutím na neodňateľné ľudské práva

¹¹ Por. T. Styczeń. *Solidarność głosem w sprawie etyki w polityce*. „*Filozofia*” 27: 1993 nr. 1 (23) s. 37.

Kresťanská angažovanosť v procese zjednotenia Európy má byť zakotvená v biblickom fundamente, z ktorého sa odvodzujú základné ľudské práva človeka. Rešpektovanie týchto biblických východísk poukáže na pravý zmysel týchto základných ľudských práv, ktorým je oslobodenie sa od hriechu a smerovanie k dokonalosti (Mt 5, 48) a k spáse v duchu vyššej spravodlivosti (Por. Mt 5, 20). Ježiš Kristus dal nový zmysel právu a novotestamentálna koncepcia práv človeka jednoznačne poukazuje na univerzalitu týchto práv, ktoré prináležia každej ľudskej osobe, smerujúcej takto k dokonalosti.

Pri konštituovaní európskeho právneho systému sa bude vychádzať zo základného dokumentu budúcej európskej ústavy. Kresťania si majú byť vedomí faktu, že v dnešnej dobe niektoré politické a právne systémy vychádzajú z omnipotenciality štátu a majú reštriktívny vzťah k jednotlivcovi, podmieňujúci v konkrétnej situácii využitie takej či inej slobody v závislosti od dovolenia administratívnej moci, kde tento systém je v protiklade s demokratickým právnym štátom. Je potrebné kriticky nazerať na konštitučný proces budúcej európskej ústavy v duchu zodpovedného evanjeliového rozlišovania, lebo kolektivistické koncepty minulosti sú neustále prítomné.

Primárnou požiadavkou európskej ústavy je rešpektovanie pravdivého obrazu človeka a prirodzeného morálneho fundamentu¹². Ak bude európska ústava priznávať väčší význam a ochranu kolektívu, tak konzekvenciou tohto konania je priznanie primátu kolektívnych práv pred individuálnymi právami, čo je základom autoritatívneho alebo totalitného európskeho systému v treťom tisícročí. Je potrebné rešpektovať primát individuálnych práv, ktoré prináležia ľudskej osobe, majúcej svoju neodňateľnú dôstojnosť bez ohľadu na jej náboženský, politický, národnostný či hospodársky status.

Teologickomorálny imperatív zjednotenia Európy znie - angažovať sa v prospech ľudského podmetu, žijúceho na európskom kontinente, kde sa neposudzuje jednotlivec podľa príslušnosti ku skupine nejakého charakteru, ale pravdivého personalistického konceptu, čiže je človekom, že je chápaný ako osoba majúca svoju neodňateľnú dôstojnosť.

Kritický postoj voči porušovaniu neodňateľných ľudských práv a poukazovanie na potrebu ich rešpektovania v duchu kritéria, ktorým je osoba človeka¹³ videná v biblickej perspektíve, je autentickou cestou zjednotenia. Tieto práva sa majú rešpektovať nie v duchu prázdnych deklarácií, ale v konkrétnych dimenziách života európskeho človeka. Rešpektovanie fundamentálnych práv človeka, ktoré vyplývajú z ľudskej prirodzenosti, je

¹² Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. CA 45 - 46.

¹³ Por. tamtiež 7.

samozrejým predpokladom pokoja v Európe, ako aj jej všestranného rozvoja, smerujúceho k čoraz väčšej dokonalosti človeka.

Je nevyhnutné vidieť ďalšie nebezpečenstvo, ktoré vyplýva z možnosti nesprávneho uplatnenia slobody človeka¹⁴, ktorý sa angažuje zjednocovaní európskeho kontinentu. V procese zjednotenia Európy je potrebné realizovať politické rozhodnutia a politický výber vo svedomí, ktoré má rešpektovať morálne požiadavky evanjelia a náuku Cirkvi¹⁵. Takto sa proces zjednotenia Európy vyvaruje právneho pozitivismu, ktorý je typickým neduhom demokratického právneho systému na počiatku *tertio millennio*.

Správne ponímaním ľudskej osoby a jej jedinečnej hodnoty, pretože človek je na zemi jediným stvorením, ktoré Boh chcel kvôli nemu samému¹⁶. Ide o teologické i biblické zdôvodnenie potreby zodpovedného morálneho rozhodovania vo svedomí u kresťanov, ktorí sa aktívne zúčastňujú v konštitučnom procese v politike a v právnom systéme. Práve prítomnosť transcendentného znaku Stvoriteľa v ľudskej osobe zaväzuje kresťanov k morálnemu rozhodovaniu a konaniu v politickom ako aj v právnom systéme, ktoré bude sprítomňovať Kristovu radostnú zvesť.

Táto propozícia je veľmi dôležitá nielen v kontexte utvárania politického a právneho systému zjednotenej Európy, ale i z dôvodu, že z kresťanského učenia o ľudskej osobe nevyhnutne vyplýva správne videnie spoločnosti¹⁷. Teda i určitá vízia zjednotenia Európy musí vychádzať z pravdy o ľudskej osobe, ak sa spoločnosť nechce deformovať vo svojich základných východiskách. Všetci sa musia vyvarovať akejkolvek svojvoľnej subjektivizácie pohľadu na človeka a spoločnosť, pretože takýto nezodpovedný postoj sa prieči obsahu evanjelia a vedie k ideologizácii viery.

To však neznamená, že Cirkev pri interpretácii evanjelia nerešpektuje úplnú slobodu kresťanov, ktorí majú právo predkladať verejnosti svoje vlastné politické programy alebo sa zúčastňujú na realizácii politických programov, ktoré vypracovali iné politické zoskupenia. V rámci správneho pochopenia *depositum fidei morale* sú kresťania v duchu evanjeliového zákona slobody poslaní sprítomňovať morálne princípy evanjelia v politickom a právnom živote spoločnosti.

¹⁴ Nesprávne uplatňovanie slobody človeka v akejkolvek oblasti života človeka a spoločnosti je možné vtedy, ak sa vyjde z takej koncepcie slobody človeka, ktorá je odtrhnutá od poslušnosti voči pravde a od morálneho záväzku rešpektovania práv iných ľudí. Obsahom takejto slobody je egoizmus, ktorý nepozná žiadne hranice pri naplnení svojich záujmov, pretože Boh a blížny už nie je akceptovaný, ale je prekážkou, ktorú je nutné za každú cenu eliminovať. Por. tamtiež 17.

¹⁵ Por. J. Wróbel. *Teologicznomoralne przesłanki uczestnictwa chrześcijan w życiu politycznym*. RT 40: 1993 z. 3 s. 68.

¹⁶ Por. Druhý Vatikánsky koncil: Pastoralná konštitúcia „*Gaudium et spes*“. Nr. 24 a Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 11.

¹⁷ Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 13.

V tejto súvislosti stoja kresťania v treťom tisícročí pred vážnou povinnosťou vyznania viery v prípade, že politické kroky a aktivity v oblasti právneho systému budú smerovať k uskutočneniu ideologických doktrín, ktoré sú v rozpore s evanjeliom a s pravdou o človeku. Ak ide o hlavné programové tézy politických doktrín, aplikovaných v procese zjednotenia Európy, ktoré sú v nezmieriteľnom konflikte s biblickou pravdou o človeku, od ktorej sa odvíja život v politickej a právnej rovine európskej spoločnosti, sú kresťania povinní odmietnuť tieto politické programy¹⁸ a nemôžu podľahnúť pokušeniu politického konsenzu, ktorý často nie je ničím iným ako konformizmom.

Kresťania sú však morálne viazaní, aby prihliadali na prítomné znamenia času, ktoré si môžu vyžadovať určitú mieru šľachetnosti a veľkorysosti v praktickom politickom živote, bez ktorej politické a právne konštituovanie spoločnej Európy nie je možné. Lenže tieto diplomatické a politické prejavy dobrej vôle spolupracovať s ostatnými členmi spoločnosti v politickej a právnej rovine nemôžu byť spreneverením sa vernosti Kristovi a jeho evanjelióvemu posolstvu.

Najmä v otázke základných ľudských práv sa má čerpať z biblického fundamentu, ktorý naplno osvetľuje celú problematiku práv i povinností človeka. Ide o uznanie dôstojnosti ľudskej osoby za základ práv človeka, pretože jeho práva sa odvodzujú od ľudskej dôstojnosti, ktorá je hlboko zviazaná s Bohom, ktorý je jeho Stvoriteľom. Ľudská osoba v personalistickom biblickom chápaní sa takto skrze náuku Cirkvi stáva kritériom a normou konštituovania spoločnej Európy bez ohľadu na to, či sa v poslaní kresťanov bude realizovať *explicite* alebo *implicite*. Možno konštatovať, že čiastočne je tento pohľad obsiahnutý i ústavách niektorých štátov, čo svedčí o reálnej možnosti dosiahnuť pozitívne výsledky v európskej rovine.

Jediným cieľom v oblasti politického zjednocovania Európy je konštituovanie takej ústavy a takého právneho systému, ktorý bude garantovať právo na život a náboženskú slobodu ľudského podmetu, právo na súkromné vlastníctvo a bezpečnosť obyvateľstva vo všetkých rovinách individuálneho a spoločenského života, a ktorý bude rešpektovať nepopierateľný význam prirodzeného práva pre právny systém.

Túto propozíciu môžu kresťania realizovať len v duchu rešpektovania morálnych hodnôt, ktoré sú obsiahnuté v evanjeliu, čo jednoznačne poukazuje na biblický fundament kresťanskej morálnosti, ktorá sa nemôže identifikovať s liberalistickým individualizmom alebo kolektivistickým socializmom.

¹⁸ Por. Pavol VI: Apoštolský list „*Octogesima adveniens*“. Nr. 26.

Všetci sú povolaní k výberu politických cieľov a prostriedkov, ktoré budú zhodné so spoločným dobrom a s morálnym fundamentom (*lex naturalis*), čiže budú vyjadrovať rešpekt voči ľudskej osobe. Čiže kresťania nemôžu v politickom konaní hľadať naplnenie vlastného politického zámeru alebo vlastného dobra alebo dobra nejakej skupiny, pretože takéto politické konanie vedie k disgregácii spoločnosti, k nemorálnosti a k požiadavke vytvoriť etiku zameranú na vyhľadávanie seba samých¹⁹. Práve biblický koncept lásky má viesť všetky podmiety k tomu, aby vniesli do politiky a do právneho systému možnosť riešenia historických problémov v duchu úcty voči inak zmýšľajúcim a aby sa v tejto oblasti zamerali na osobu každého konkrétneho človeka, ktorý je nositeľom božieho obrazu a vznešenosti, ktorá naznačuje transcendentnosť človeka.

Teda kresťanský pohľad na angažovanosť človeka v procese zjednotenia vychádza z biblického antropologického pohľadu na ľudskú osobu. Kresťania vo svojej politickej angažovanosti, kde jedným zo základných cieľov je konštituovanie spoločného európskeho systému usporiadania spolužitia, sú povolaní k rešpektovaniu dôstojnosti ľudskej osoby, ktorá je samostatnou duchovnotelesnou jednotou. Z tejto dôstojnosti (najvyššej a neopakovateľnej hodnoty osoby človeka v prirodzenom poriadku) vyplýva celá kresťanská koncepcia absolútnych a integrálnych práv človeka v zmysle vzájomného vzťahu človeka a spoločnosti²⁰. Kresťania sú povolaní poukázať nielen na nutnosť rešpektu voči týmto neodňateľným právam, ale i na úzku spojitosť týchto práv s dôstojnosťou ľudskej osoby v antropologickom, biblickom a teologickomorálnom kontexte uplatnenia týchto práv v politickej a právnej dimenzii.

Pre kresťanov nie je dôstojnosť človeka a jej chápanie, politickým alebo iným spoločenským programom tretieho tisícročia, je totiž bytostne náboženským postojom, ktorý sa prejavuje i v angažovaní sa kresťanov v zjednocovaní Európy. Celá náuka pápeža od jej počiatku stanovuje antropologicko-teologickú líniu, ktorá zdôrazňuje pravdivosť biblickej koncepcie človeka²¹ v Božej perspektíve stvorenia, vtelenia a vykúpenia.

Nejde len o cestu, ktorou sa má uberať Cirkev a kresťania²² v rámci zjednocovania, ale o konštitučný kameň pravdivého usporiadania Európy, špeciálne v jej politickej a právnej dimenzii, ktorá nadobúda čoraz väčší význam pri riešení konfliktov v interpersonálnych vzťahoch. Náboženským poslaním kresťanov je prezentovať túto antropologickú líniu

¹⁹ Por. S. Bastianel. *Etický problém vzťahu bratskej lásky a politiky*. In: *Antológia štúdií k sociálnej morálke*. Red. B. Mišovič. Trnava 1995 s. 67.

²⁰ Por. H. Skorowski. *Godność osoby jako podstawa chrześcijańskiej koncepcji praw człowieka*. CT 62: 1992 f. 1 s. 72 - 77.

²¹ Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Redemptor hominis*“. Nr. 13 - 14.

²² Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 53 - 55.

depositum fidei i smerom navonok, čiže k svetu i k človeku, ktorý pretvára svet tretieho tisícročia.

V politike a v právnom systéme ide o princíp, na ktorom sa bude konštituovať vymedzenie práv človeka, ktoré podľa kresťanskej koncepcie stoja na akte Kristovho vtelenia, vykúpenia a pripodobnenia sa človekovi, ktorý má morálnu šancu pochopiť, že nič, čo je autenticky ľudské, nie je Bohu cudzie. Je to neviditeľný Boh, ktorý sám naznačuje hodnotu človeka tým, že sa stáva človekovi podobným vo všetkom okrem hriechu (Por. Hebr 4, 15) a tento kristocentrizmus je v kresťanskej koncepcii práv človeka tým hlavným momentom, ktorý poukazuje na dôstojnosť človeka. A vlastne táto dôstojnosť je normatívnou morálnou inšpiráciou politických a právnych krokov kresťanov v spoločnosti.

Teologický rozmer práv človeka, ktoré kresťania majú presadzovať skrze svoju politickú angažovanosť v právnom systéme, je najdôležitejším rozmerom ich morálnej zodpovednosti za spoločnosť. Práva človeka (fundamentálne neodňateľné práva vyplývajúce z ľudskej dôstojnosti) sú interpretované skrze biblické kategórie, čiže skrze stvorenie človeka na obraz boží, skrze kresťanské chápanie slobody, skrze návrat človeka zo stavu hriechu a prikázanie lásky²³. Tieto kategórie osvetľujú morálne konanie kresťanov ako i povinnosť angažovania sa v oblasti obrany ľudských práv v politickom a právnom živote spoločnosti. Stvorenie, vykúpenie, zmŕtvychvstanie a výkupenie sú momenty stretnutia medzi *humanum* a *divinum*, ktoré naznačuje hodnotu človeka ako aj jeho práv v kontexte týchto teologických kritérií, ktoré sú morálnym imperatívom kresťanskej aktivity.

Je nutné odvolať sa na vzťah ľudského práva k božiemu právu, lebo kresťanská angažovanosť spočíva na zakotvení ľudského práva v božom práve, ktoré je večné, prirodzené a pozitívne, pričom je fundamentálnou morálnou normou. Poslaním kresťanov je prezentácia morálnej záväznosti *lex naturalis*, pre právny systém Európy, ktorá bytostne závisí od zhodnosti tohto právneho systému s božím prirodzeným právom. Každý kresťan je teda povolaný k rešpektovaniu právneho systému, ak je tento systém vyjadrením božieho prirodzeného práva a zároveň ku konštituovaniu takého právneho systému spoločnej Európy, ktorý sa bude opierať o toto božie právo, ktoré garantuje rešpektovanie dôstojnosti človeka.

Ttúto kresťanskú koncepciu je potrebné reflektovať vo svetle morálnej záväznosti, lebo kresťania majú vo svojom angažovaní sa v procese zjednotenia Európy zohľadňovať univerzálnosť objektívnej morálnej normy, ktorá zahŕňa každého človeka, ako aj nemeniteľnosť tejto morálnej normy, ktorá je teda transhistorická. Cieľom objektívnej morálnej normy je poukázanie na záväzné smerovanie človeka k dobru, ku ktorému je každý

²³ Por. I. Mroczkowski. *Teologiczny wymiar praw człowieka*. CT 60: 1990 f. 4 s. 63 - 71.

kresťan a každý člen spoločnosti povolaný. Je zrejmé, že Kristus naplno rozvinul koncepciu nadprirodzenej morálnosti a že v Kristovi majú kresťania predostretý konečný cieľ, ktorý majú realizovať i skrze praktické kroky v procese zjednotenia Európy.

Účasť kresťanov v politickej a právnej rovine zjednocovania Európy spočíva v rešpektovaní božieho práva, ktoré je transcendentného i prirodzeného charakteru, pričom obsahuje morálny kódex, ktorý prekračuje prirodzenú morálnosť a stavia pred kresťanov také morálne požiadavky, ktoré žiadna etika nedokáže vzniesť pomocou ľudského rozumu. Kresťania si musia byť vedomí, že božie zjavenie prináša človekovi dôkladnejšie poznanie prirodzených²⁴, morálnych zásad a prehĺbenie i rozšírenie týchto zásad nadprirodzeným právom. Čiže kresťanská morálnosť, ktorú sú kresťania poslaní realizovať v európskom politickom a právnom systéme, obsahuje v sebe prirodzené i transcendentné prvky.

V praxi to znamená, že kresťania sa v duchu teologických východísk majú zapojiť do procesu prípravy budúceho právneho poriadku zjednotenej Európy, ktorá musí rešpektovať a uznať tieto ľudské práva, aby sa mohli položiť základy demokracie²⁵, ktorá však nesmie tieto práva porušovať. V procese zjednotenia Európy nestačí hovoriť o potrebe zakotvenia týchto práv v európskom právnom systéme, ale je treba vidieť i realitu nerešpektovania týchto práv vo vyspelých demokraciách²⁶ v konkrétnych prípadoch, ktoré sú prejavom nelidskosti a neúcty voči človeku a jeho dôstojnosti. Nie je možné rezignovať z teologických, antropologických a morálnych východísk *depositum fidei*.

V tejto oblasti sa do istej miery môže kresťanský pohľad identifikovať s inými politickými skupinami, pretože viaceré koncepcie práv človeka vychádza z koncepcie človeka, z jeho prirodzenosti a ľudskosti. Ale žiadna koncepcia tak hlboko neinterpretuje ľudskú prirodzenosť, to znamená, že ju neinterpretuje vo sfére nadprirodzenej dôstojnosti. Kresťanská koncepcia ľudských práv, ktorú sa majú zakotviť v európskom právnom systéme, nerelativizuje tieto práva, nakoľko rozmer transcendentna je v ľudskej prirodzenosti tým, čo nemožno zredukovať alebo zrelativizovať.

Plné rešpektovanie kresťanského obrazu človeka a jeho dôstojnosti v procese zjednotenia Európy má smerovať k zakotveniu integrálneho pohľadu na osobu človeka do európskeho právneho systému. Kresťanská antropológia je integrálnou súčasťou teológie a patrí svojou povahou do morálnej teológie²⁷ s cieľom rešpektovať dôstojnosť človeka v zjednotenej

²⁴ Problematika prirodzeného práva alebo prirodzeného zákona je kľúčom celého práva v zmysle interpersonálnych vzťahov v spoločnosti. Por. R. Spiazzi. *Sociálna etika*. Trnava 1997 s. 108 - 112.

²⁵ Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 47.

²⁶ Por. tamtiež.

²⁷ Por. Ján Pavol II: Encyklika „*Centesimus annus*“. Nr. 55 a Ján Pavol II: Encyklika „*Sollicitudo rei socialis*“. Nr. 41.

Európe. V procese zjednocovania ide o presadzovanie spravodlivej hierarchie hodnôt na základe jasného antropologického a teologického chápania *dôstojnosti* a práv ľudskej osoby v perspektíve *lex naturalis*.

IN: PRAWO NATURALNE. W POSZUKIWANIU FUNDAMENTU JEDNOSCI EUROPEJSKIEJ. Red. J. NAQORNY, J. Gocko. Lublin 2002 s. 237 – 247., ISBN 83-86473-25-8